NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Na svitlobo dane od krajnske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII. V sredo 4. maliga serpana (julija) 1849. *List 27.*

Slovenci smo!

(Za petje.)

Slovenci smo mi!
Tako nas zgodbe glasíjo,
Tako nas bôji slavíjo,
Kup'ca ljubezni časti:
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
V mirni ljubezni živimo,
Kreg in raspertje bejžimo, —
Naša priljudnost sloví.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Véro, Cesarja braniti,
V sili očastvo rešiti,
Damo življenje in krí.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Raji bi v pokopu trohnéli
Kakor v sramoti medléli; —
Prost le Slovenec živí!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Zvestim prijatlam k radosti
In neprijatlam k britkosti
Slava nas mati rodí.
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Bratje! veselo jukajmo,
Steber Cesarstva veljajmo,
Večno Slovenji zvestí!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Slovenci smo mi!
Naj ravno zanke nastavlja
Nam nevošljivost zabavlja. —
Sam se Slovenc plemení!
Slovenci smo mi,
Zvesti Cesarju, junaške kervi!

Jože Virk.

Skušnje zastran turšice,
in kako jo k rodovitosti sterže v prisiliti.

Že večkrat smo v Novícah priporočevali, de se zamore turšica tudi v visocih, goratih in bolj merzlih krajih saditi, kér se tudi v tacih krajih dobro obnaša.

To priporočilo so poterdile zopet nove skušnje na Koroškim, ktere nam v časopisu Koroške kmetijske družbe (Mittheilungen über G. der Landw. und Ind. Kärnthens) gosp. vitez Jakomini razodéva. On je v Terezjim Dvoru v Pliberku (Bleiberg-Nötsch), ki 2911 čevljev visoko nad jadranskim morjem leží in od kteriga kraja so zmirej pripovedovali, de ni za turšico posebno zavolj ojstre burje pripraven, ki tukaj hudo piše, pervikrat v létu 1846 turšico saditi poskušil in je v létu 1847 in 1848 to skušnjo ponovil.

Njegove skušnje pričajo, de se da turšica tudi tukaj saditi. Sadil jo je na 3 različnih sončnih krajih, ki so bolj ali menj v zavetji ležáli, zadnje dni maliga travna ali perve dni majnika; nastavila je večidel 1, k večimu po dva sterža, dozoréla je konec kimovca. Eno zerno je dalo 25 do 30 zern.

Pa še nekaj druziga je skusil gosp. Jakomini, kar zasluži kmetovavcam oznanjeno biti: kakó se da napraviti, de turšica hitrejši in več sterže v nastavi. Vidil je namreč, de marsiktero steblo je imelo že po 2 stêrža ali de je saj eniga nastavilo — druge stebla pa niso še imele nič. Kaj je tedej storil, rast sterže v ponagliti?

Kdor vé, kako turšica rase, bo tudi vedil, de vèrh stêbla kakor tudi na straném stêbla se pokaže njeno cvetje v podobi mehkih lascov. Na straném stêbla, med stêblam in peresi, se razraša v podobi tacih lás cvetje, ki se cvetje ženškiga spôla imenuje in iz kteriga sterži izrasejo. Drugo cvetje se pa razraša na vèrhu stêbla, in je cvetje možkiga spôla. Kdor hoče rast sterže v pomnožiti, naj tisto cvetje vèrh stêbla, kakor hitro se izmed perja prikaže, berž izmed perja do dobriga izpuli. Skušnje učijo, de se po tem takim veči moč stêblu ohrani, de bolj na spodno cvetje poganja in takó več sterže v obrodí. — Tudi gosp. Jakomini poterdi koristnost tega ravnanja in ga priporoča kmetovavcam, kadar vidijo, de nektere stêbla nočejo sterže v nastavljati, akoravno se zraven njih druge stêbla lepo obnašajo. Izpukajte ali izpulite tedej pri tacih medlih stêblih verhno cvetje — in, če ne več, saj en sterž se bo v enim tednu pokazal.

Od škodljivosti belih metuljev.

Vprašanje.

Pri nas je létas prav veliko belih metuljev, kterih druge léta ni bilo toliko, pa tudi ne še zdej. Bojimo se, de bi nam kaj ne škodovali s svojo zalego. Končujemo jih s pobijanjem; pa se le malo pozná. Kaj se vam zdí: ali bi se môgli ti metulji še na kako drugo vižo ložej pokončati, in kakó se jim pravi? kje imajo zalego in kdaj? kaj hudiga imamo od nje pričakovati? Meni se zdi, de jo na zelje radi denejo, in gosence potem zelju škodujejo. Dajte nam, ljube Novíce, kak dober svèt, če ga imate. D.

Odgovor.

Če so perutice imenovaniga beliga metulja bele, čez in čez s černimi žilicami prepreżene, po verhnih

ali sprednjih peruticah pa na krajih kakor s pepélam na majhne trivogle poštupane, je ta metulj beli drevesni metulj, (Baumweissling, Pentia Crataegi), od kteriga je bilo v Novícah že večkrat govorjenje; gosenca tega metulja je ena nar škodljivših med vsimi, in treba je, de si vertnarji na vso moč prizadevajo, jo pokončati.

Teh belih metuljev je zató létas toliko, kér so kmetje in vertnarji zanemarili pozimi gosence pokončavati, ki so se na drevesih v vsahnjeno in skupej zvito perje zapredle. To zaprějo z dreves otrebiti in jo v oginj vreči, ne prizadene veliko truda in se da skozi celo zimo noter do mesca sušca z velikim pridam storiti, če se vsi kmetje in vertnarji — vsak na svojim vertu — tega dela lotijo. Ako se pa to ne storí in te gnjezda ne pokončajo, se oživé po spomladanskim soncu gosence in toliko bolj drevesa poškodjejo, kér se berž čez mlade poganjke in mlado perjiče spravijo in drevesa do goliga objedó.

Že pred 3 tedni je začela bela metuljka svoje jajčika v majhnih rumenih kupčkih večidel na zgornjo plat drevesniga perja položevati, kjer jih pridni sadjorejc lahko zapazi in pokončá. En tak kupčik ima 60 do 140 jajčik, — tako perje naj se tedej odtèrga, dobro potèpta in zakopá, ali pa v oginj verže. Pridni sadjorejc zamore takó v enim dnevu veliko tavžent jajčik, tedej tudi veliko tavžent prihodnjih gosenc pokončati! Mende se majhni trud s tem obilno splača!

Razun tega drevesniga metulja so še drugi beli metulji, ki grejo čez kapus (zelje, ohrovt), répo, ogeršico, gorčico (ženf), in od teh zeliš tudi mnogoverstne imena imajo.

Kapusni beli metulj (Kohlweissling, Pentia Brassicae) ima zgornje in spodnje perutnice bele, zgornje perutnice pa imajo precej širok čern okrajk, metuljka pa zraven tega še dve okrogli černi lisi na obojih zgornjih perutnicah, na spodnjih perutnicah pa tudi černo trivoglatno liso. Ta metuljka polaga jajčka na spodnjo plat zeljnatiga perja. Ti metulji začnó sicer enmalo pozneje okoli létati; vunder nekteri metulji tega pleména že zdej po travnikih letajo in se po cvetlicah vsédajo.

Loviti jih in jajčka pokončevati je edini pa gotovi pomoček zoper tega škodljiviga merčesa.

To častiti, gospod! naj vam bo odgovor na Vaše vprašanje. Bog daj! de bi več takó marljivih in skerbnih móž bilo, kakor ste Vi! Šmidt. *)

Iz postav za ohranjenje gojzdov od cesarice Marije Terezije danih.

(Dalje.)

18) Desiravno pa take zastane drevésa imajo suho verhovino in gnjile véje, so vender le včasih v sredi dobre za derva, kole ali skodle, zatorej naj tiste ljudí, kterim take drevésa za plačilo perpusté, permorajo, de naj verhovino in druge drevésne ostanjke sklestijo, odberejo, in takó gojzd popolnama otrebijo, in kér

19) Nekteri hribje niso več gojzdu podobni, je tedej Naša mila volja take hribe iztrébiti in gojzde čisto posékati, derva k pridu storiti, in pa potlej zemljo zorati, pognojiti in nove drevésa zasejati.

20) Preden se terdne drevésa sékati začnó, naj se vse polomljene véje, poderte, ali vsušene drevésa, kar je mogoče, poíšejo, in k pridu storé; potlej naj še le v odbranim kraji terdne in zdrave drevésa začno sekati, kolikor jim jih je tréba.

21) Kar pa mlade drevésa, kader so stare posékane, zadene, je to drugi del gojzdniga gospodarstva, za mlade drevésa ali podraslike vso mogočo skerb imeti. Zapovémo tedej, de naj okoli posékaniga kraja, kadar je čisto iztrébljen, ako se da, od vsih strani zagrade ali globòki graben okoli in okoli skopajo, de živina ne bo môgla noter, in de se nove pota in steze skozi ne delajo; ampak le štare pota naj se ohranijo, vse nepotrebne pota pa naj se zadelajo, posebno naj pa živine noter varujejo. Nar veči škodo mladim drevésam delajo goveja živina, ovcé in kozé, kér mladim drevésam, če jih le morejo doséči, vse verhove objedó, in takó na enkrat vso gojzdno podrašino končajo. Po tacih krajih tedej pasti, kjer se gojzdu škoda déla, je ojstro prepovedano, ampak le ondi naj pasejo, kjer imajo že stare spašnike in kjer so drevésa že odrašene. Tistim kmétam ali osebénikam, ktéri bliz gojzda prebivajo, je prepovedano kozé rediti. Le samo v tistih gojzdih, kjer se derva ne morejo prodati, ampak večidel sgnijó, je še nekaj časa perpušeno pasti in sicer takó dolgo dokler derva brez vse vrednosti ondi ostanejo; zraven tega je pa tréba skerbeti, de bližnjim soséskam ali če se nove vasi zadelajo, tudi tém sčasama derv ali lesá ne zmanjkuje.

22) De se gojzdnim gospodarjem nič perhodkov ne odverne, se tedej svinjam, ktere morajo porungeljne pervézane iméti (geringelt sein müssen) in od kterih se plača, paša po želodu v velicih gojzdih dopustí (kér bi sicer grajšine in gojzdni gospodarji, kteri imajo do želoda pravíco, preveliko perhodka zgubili), za svinsko pašo pa vender je tréba posébne kraje odločiti, in ne ondi kjer so drevésa posekali, in le ene za séme pustili, de za podrašino potrebniga seména svinje ne pojedó.

23) De se tedej mlade drevésa ohranijo, zapovémo, de naj varjejo škode, kadar mlade bréze za legnarje, copane, ali za žerdí sekajo; naj ne delajo po gojzdu novih potov, de bi vozili po njih, ampak kar vsékajo, naj izlečejo ali iznesó. Tudi naj skerbé, de brezove legnarje in lojternice le ondi sekajo, kjer so druge mlade drevésa že toliko odrastle, de se jim s tem nobene škode ne storí. Kjer se mlad gojzd zadeluje, in kjer je tedej prepovédano pasti, ondi je tudi prepovédano listje grabiti.

24) Bukove in hojove prékle, tudi late naj samo ondi sekajo, kjer je dobro in koristno, de jih potrébijo, in preč spravijo, preden velike drevésa poderejo.

25) Sicer se pa tudi take rečí, to je, skodle, rante, kole, préklje in kar je sicèr tačiga lesá, lahko prodajo; per tem gospodar kej skupi in ljudém kej zaléže; zatorej je tréba, de taciga lesá varjejo in za derva ne sosékajo.

(Dalje sledí.)

Jurče razlaga svojimu strícu cesarski patent od 4. sušca zastran desetíne, tlake in druzih dávšin.

Tretje pismo.

Ljubi stric!

Prav imate, de ste mi pisali in me opomnili, de mi je unidan zadnji konec 2. razdelka cesarskiga patenta v peresu ostal, kteriga tudi nekoliko bolj razjasnjeniga želite in ki se takóle glasí: „Ravno te deželne komisíje bojo tudi presodíle, ktere davšine imajo po 5. razdelku patenta od 7. kimovca 1848 z nehanjem njim nasprotnih pravíc nehati.“ — Vidite, ljubi stric! to se takóle zastopi: Kmet je — postavim — grajšini eno ali drugo tlako delati mógel; nektera grajšina mu je pa nasproti kakšin poboljšek dajala, postavim, pri kôšnji mu je dala kosílo, piti, ali kaj druziga, kar od grajšine terjati je tlačan pravíco imel. Zdej, ko je tlaka preč, so tedej tudi te nasprotne

---

*) Odbornik kmetijske družbe, gosp. F. Schmidt, ima v tem razdelku kmetijstva nar veči vednost, torej smo ga naprosili, de naj on odgovor da na postavljeno vprašanje. Vredništvo.

pravíce jenjale, de ne more kmet od grajšine tudi nič terjati. — Takó se ima ta reč zastopiti.

Tudi na to vprašanje: ali ta patent le same tiste davšine zadeva, ki so jih imeli kmetje ali sicer podložni gruntnim in desetinskim gosposkam odrajtovati? Vam moram odgovoriti, kar sim Vam že enkrat povedal, de si dobro zamerkajte: de ta patent zadeva le davšine in dolžnosti, ki so bile v blagu, v delu ali v denarjih gruntnim in desetinskim gospóskam odrajtovati, ne pa druzih zavéz in dolžnost, ki jih imajo kmetje ali drugi posestniki med seboj; té so takó imenovane posébne ali privatne pravíce, v ktere se deržava ali cesar s tem patentam ne méša; zakaj v pervim razdelku patenta od 7. kimovca 1848 je očitno in razločno povedano: de ta patent le podložtvo in zavezo *med gruntnimi gosposkami in podložnimi* zadeva, — ktero podložtvo ima z vsimi dolžnostmi in davšinami (s plačilam ali brez plačila) nehati, ktere iz te podložne zavéze izvírajo.

Menim, de je to dovelj zastopno povedano, de v ta patent ne segajo nobene druge posébne ali privatne pravíce, ki jih imajo kmetje ali sicer posestniki med seboj, ktere tedaj tudi s tem patentam niso overžene.

Z Bogam! — Drugo pot se bomo na dalje pogovorili.

Vaš zvest Jurče.

Zastran novih soseskinih naprav.

Iz Štajarskiga.

Bogu in našimu mladimu milimu cesarju Francu Jožefu bodi hvala, de je čas prišel, v kterim se že po novi vstavi naše nam napovedane soseskne postave začnejo resnično vpeljevati; zakaj slišim, de so v našim Celjskim krogu večidel per vsih kantonih soseskini predstojniki že povabljeni bili, z možmí bistre glave in dobriga serca v pisarnice priti, de bi se z gospodam komisarjem zavolj teh novih, še kmetam premalo znanih rečí pametno posvetvali, in potem c. k. kresíi na znanje dali novo združenje sosesk, ali ktere soseske bi se rade pod enim predstojnikam združile v poglavitno sosesko ali srenjo.

Pa — žalibog! per vsim tem se veliko napak naključi. Ne vém, od kod zmešnjave zvirajo? Mislim si, de je nekaj slabovednost in kratkoumnost vzrok tajistih, — pa tudi znam reči, de nevošljivost narveči napake naredí, zakaj gotovo se vé od nekterih, de bi radi sami svoji bili, in še rajši gospodje svojih sosedov. — O gerda lakomnost posvetne častí! zakaj se ti takó prederzno med nami obnašaš? Pobêri se od nas! Kjer tebe ni bilo, je vselej prijaznost, žlahtna roža cvetela in ni nikoli osehnéla. Naj si ljudjé med seboj prijazno roke podajo v vpeljevanji noviga soseskniga reda; naj gospodje in kmetje prijazno se podpirajo in zdajšno stanove-ločno razpertje in sovraštvo v ljubeznjivo zedinjenje spremenijo, in viši in nižji stanovi naj le eno misel imajo, namreč po besedah svitliga cesarja z druženo močjó po soseskah nar poprej, in potem po deželah, in po celim cesarstvu nove postave po redu in mirno vpeljati, in tako združeni vse sovražnike junaško premagati.

Po novih srejnskih postavah bo mogla vsaka srenja ali poglavitna soseska, ktera bo samostalna, — če je še takó majhna, srejnskiga predstojnika si izvoliti, kteri bo imel vse potrebno oskerbeti; če pa ni v srenji takiga možá, kteri bi znal vse oskerbeti, kakor §. 83. pravi, bo mogla srenja eniga možá za primerjeno plačilo na strani predstojnika imeti, kteri vse potrebno pisanje opravlja; predstojnik sicer nič plačila nima dobiti, pa njegov oskerbnik in pisar se bo mogel plačati, de bo zamogel živeti. Potem se že vidi, de se majhne soseske morajo v eno veliko združiti, de bodo ložej plačilo svojimu oskerbniku vkup spravile.

Neumno bi tedej bilo, ako bi hotle majhne štiberne soseske samostojne biti, in si takó velike težave nakladati. Tudi morajo že po §. 4. majhne soseske se z drugimi zediniti. Kar pa njih sosesko premoženje zadene, ostane zmiram njih lastnina, če ga nočejo premoženju drugih sosesk pridati; kakor postavim: sejme, lov (jago), soseskne štantne zemljiša i. t. d. kar jim ob létu gotove dohodke prinese: vse to je zmiram njih lastnina.

Kar se med ljudmí sliši: „če se tù ali tam perdružimo, nas bodo uni goljufali, ali za nos vodili“, — je prazno. Vas prašam: ali ne bo imela vsaka soseska svoje namestnike ali zagovornike, ali po postavi reči: odborne svetvavce, ktere si bo ljudstvo samo po številu duš izvolilo in v srenjske zbore pošiljajo? In ali ne véste, de se mora po vstavnih postavah vse očitno (javno) goditi, in de vsak ima pravíco v zbor priti poslušat, kakó se pogovarjajo, kakó se godí? Potem bo že vedil, po čim je kaša? Tudi ima vsak pravíco tirjati létno rajtingo (račun) v razgled, in po tem takim mislim, de je goljufije in igranja pod klobukam konec.

Naj bo vsaki soseski tedej priporočeno, dobro premisliti, de bodo veliko ložej velike soseske shajale in svoje troške plačevale, kakor pa majhne. Ložej bo 1000 posestnikov 500 gold. vkup spravilo, kakor pa kakih 80 ali 100. Tudi bo v večih soseskah več pametnih mož se našlo, kakor v majhnih, kteri bodo tudi lahko kaj dobriga in umniga si umislili, prevdarili in sklenili. V današnjih časih vse kričí: Edinost, edinost: veliko, močno, edino Avstrijo! — male soseske se pa nočejo ediniti, ampak se še hočejo raztergati. Za drugo ja soseska Šentpeter zmiram ostane še Šentpeter, in Šentpavl zmiram Šentpavl, če se ravno v eno poglavitno sosesko ali srenjo združite. In tudi mislim, de bo vsak rajši 1 groš plačal (v velikih soseskah) kakor pa 1 goldinar (v majhnih soseskah). To je moja misel, — misel domoljubiga Slovenca.

(Slov. Nov.)

V ktere politiške in sodniške kantone bo Krajnska dežela prihodnjič razdeljena?

Kakor so bili cesarski kantoni (Bezirke) dozdej po deželi razdeljeni, takó ne bojo prihodnjič v nobeni deželi več ostali. Nova vstavna naprava bo premenila zraven premembe njih opravkov tudi kraje kantonskih sedežev. V Ljubljanskim nemškim časopisu beremo novo napravo za Krajnsko deželo, ktera bo takale:

Naprava novih kantonskih sodníš se opíra nekoliko na kantonsko napravo, kakoršna je pod Francozam bila, in bo obstala iz 2 velicih deželnih sodníš (Landesgericht) in iz 32 majnših kantonskih sodníš (Bezirksgericht).

Deželni sodniši bote za celo Krajnsko deželo v Ljubljani in v Novim Mestu.

Kantonske sodníša pa bojo: 1) mesto Ljubljana, 2) okolica Ljubljanska z nekterimi soseskami Novomeške kresíje vred, 3) Krajnj, 4) Radoljca, 5) Krajnska Gora, 6) Teržič, 7) Loka, 8) Kamnik, 9) Bèrdo (Egg ob Podpestch), 10) Zalog (Wartenberg), 11) Verhnjika, 12) Planína, 13) Postojna, 14) Lož (Laas), 15) Bistrica, 16) Senožeče, 17) Ipava, 18) Idria, 19) Velike Lašče, 20) Ribnica, 21) Kočevje, 22) Černomlj, 23) Metlika, 24) Novo Mesto, 25) Žužemberk, 26) Trebnje, 27) Mokronog, 28) Kostanjevica, 29) Kerško Mesto, 30) Novi Dvor (Weixelstein), 31) Zatična, 32) Šmartno pri Litíi.

Deželno sodníše Ljubljansko bo obseglo pervih 18, deželno sodníše Novomeško pa 14 poslednjih kantonskih sodníš.

Med temi kantonskimi sodníši jih je 7, ki bojo kantonske sodníša perviga klasa in zraven tudi kantonske kaznovavne sodníša čez prestopke *); te sodníša bojo:

1) v Krajnji za Krajnski, Loški in Teržiški kanton;

2) v Radoljci za Radoljški kanton in Krajnsko Gôro;

3) v Postojni za Postojnski, Planinski, Senožeški, Ložki in Bistriški kanton.

4) v Ipavi za Ipavski in Idriški kanton;

5) v Kočevji za Kočevski, Ribniški in Veliko-Laščji kanton;

6) v Černomlji za Černomljški in Metliški kanton;

7) v Trebnim za Trebniški, Žužemberški, Mokronoški, Novo-Dvorski in Šmartinski kanton.

Deželno sodníše Ljubljansko v svoji lastnosti kot kaznovavno sodníše čez prestopke obseže na dalje naslednje kantone: mesto Ljubljano, okolico Ljubljansko, Verhniko, Kamnik, Berdo in Zalog; — deželno sodníše Novomeško v ravno ti lastnosti pa obseže Novomeški, Kostanjevški in Kerški kanton.

Za politiške rečí pa bo krajnska dežela v 10 kantonskih poglavarstev (Bezirkshauptmannschaft) razdeljena, namreč:

1) Kantonsko poglavarstvo v Ljubljani bo obseglo naslednje sodniške kantone: mesto Ljubljano, okolico Ljubljansko in Verhnjiko;

2) Kantonsko poglavarstvo v Kamniku bo obseglo Kamniški, Berdski in Založki kanton;

3) Kantonsko poglavarstvo v Kranji bo obseglo Krajnski, Loški in Teržiški kanton;

4) Kantonsko poglavarstvo v Radoljci bo obseglo Radoljški in Krajnsko Gorski kanton;

5) Kantonsko poglavarstvo v Postojni bo obseglo Postojnski, Planinski, Senožeški, Loški in Bistriški kanton;

6) Kantonsko poglavarstvo v Ipavi bo obséglo Ipavski in Idriški kanton;

7) Kantonsko poglavarstvo v Novim Mestu bo obseglo Novomeški, Kostanjevški in Kerški kanton;

8) Kantonsko poglavarstvo v Trebnim bo obseglo Trebinški, Žužemberški, Mokronožki, Zatičinski, Šentmartinški in Novo Dvorski kanton;

9) Kantonsko poglavarstvo v Kočevji bo obséglo Kočevski, Ribniški in Veliko Laščji kanton;

10) Kantonsko poglavarstvo v Černomlji bo obseglo Černomljški in Metliški kanton.

Zedinjenje
krajnske, goriške in istrijanske dežele v eno kronino deželo.

(Konec.)

„Iz tega se očitno vidi, de več krajev, ki se zdej k Istrii in Goriški grofníi štejejo, je práv za práv krajnskih, namreč vsi pod A. 1 in 2, in pod B. 1. zaznamovani. Kér pa ima vsak narod sveto pravíco, terjati de se njegovi deželi da, kar ji gré, tedej zamore tudi krajnska dežela terjati, de se ji nazaj da, kar je nekdaj njeniga bilo, — de se overženi stari deželni mejniki zopet postavijo, in de zgodovína starih časov se nepretergana sklene s zgodovíno današnjiga časa. Krajnska dežela se je tudi vedno potegovala — de bi se ji nazaj dalo, kar ji gré, in še poslednjič v létu 1828 so se deželni stanovi zató oglasili, ko so za določbo mejá med krajnsko deželo in med hrovaško, potem Reško krajno, ki je bila takrat Ogerskimu kraljestvu prištéta, komisije postavljene bile; ravno takó so se tudi stanovski poslanci tudi za mêjo krajnske dežele v Pazniški kresíi krepko potegnili.

Če bi se tedej tistim volja dopolnila, ki želijo de bi Istrija in Goriška dežela samostalna kronina dežela bila, bi se, brez de bi se stare pravíce krajnske dežele ne žalile, zamôglo to le s tistimi deli imenovanih dvéh deželá zgoditi, do kterih krajnska dežela nima pravíce, namreč: 1) z nekdanjo Beneško Istrijo, to je s primorskim robam od Mil do Fianone, in s karnarskimi otoki; 2) le z lastovitno okolico Goriške in Gradiškanske grofníje, in z nekterimi nekdanjimi Beneškimi kraji. Vsi drugi kraji so obstojni deli krajnskiga vojvodstva. Kar nekdanjo Beneško Istrijo zadéne, že en sam pogled na zemljopisno karto ali deželobraz pokaže, de bi bilo zavoljo mnogoverstnih dobičkov práv, ako nekdanja Beneška Istrija zedinjena ostane s celo Istrijo in tedej tudi s krajnsko deželo. Že narodovnost (Nationalität) to edinstvo terja, zakaj gotova resníca je, in diecezanski imenivnik to spričuje, de tudi v nekdanji Beneški Istrii, razun nekterih večih mést, Slovani prebivajo, med kterimi se bolj omikani tudi laškiga jezika naučijo. Bolj izvírna laška narodovnost kraljuje le v večih mestih in tergih, kakor v Milah, Kôpri, Pirani, Poreču, Rovini, Matavunu, Vodnjanu in Labinu; pa tudi tukaj je laški jezik s slovanskim takó namešan, de Laški mestniki večidel tudi slovanski jezik govoré, ki je z našim slovenskim v nar bližnji žlahti. Velika nevarnost bi utegnila iz tega, če bi nekdanja Beneška Istrija samostalna kronína dežela, žugati ondašnjim Slovanam, zakaj omikani Lahi bi si prisvojili sčasama vso oblast čez slovanski narod, in bati bi se bilo, de bi laški jezik od dné do dné bolj gospodaril in jezik in narodnost Slovanov zatíral. Tako bi se sčasama vsi ti za mornarstvo (Marine) posebno imenitni primorski kraji polahili, kar bi ne bilo práv in enakopravnosti narodov nasprot. Avstrija si mora prihodnjič mogočno mornarstvo napraviti; de pa Benetke prihodnjič ne morejo več sredíše tega mornarstva biti, nam pričajo prigodbe dan današnje. Terst z Istrijo vred mora sredíše avstrijanskiga mornarstva na jadranskim morji biti, in slovanski narod tù in na kvarnerskih otokih bo dajal Avstrii pripravne in zveste mornarje.

Za zedinjenje Goriške dežele s Krajnsko ne moremo sicer, razun nekterih krajev, ki so tudi krajnski, takih pravíc dokazati, kakor za Istrijo, — ali kakó majhna kronína deželica bi bila Goriška! kakó bi se vedno majala zdej sèm, zdej tjè, ko bi bila sama! Ne vémo, de bi môgla kadaj práv samostalna biti. Veči ko je kronina dežela, toliko bolj obrajtana in mogočna je — toliko menj bo mende tudi troškov nositi imela. In Goriška dežela je ja tudi večidel slovenska dežela; imé poglavniga mesta „Gorica“ že kaže, de je slovanskiga rodú. De je veliko Lahov na Goriškim, ne moremo tajiti; kakor tudi tega ne tajimo, de omikani Goričani razun slovenskiga tudi laško in nemško govorijo. Pri vsim tém je poglavitni jezik te dežele slovenski, tedej že zavoljo enakiga jezika, enakiga naroda je želeti zedinjenje v eno kronino deželo, v kteri se pa tudi enakopravnosti laškiga naroda ne bo krivica godila. Če se bo, kakor gré misliti, cela kronina dežela v tri velike kresíje razdelila namreč v krajnsko, istrijansko in goriško

*) Sodniki ločijo pregreške od prestopkov; prestopek (Vergehen) je nar manjši stopnja prelomljenja postav. Vredništvo.

ko kresijo, bo ja Gorica vedno ostala poglavno mesto goriške kresíje.

Nadjamo se tudi, de ljudstvo po deželi, ki je slovanskiga rodú, ne želí ločitve od Krajncov, ki so po rodu njih bratje; in v tacih imenitnih zadevah bi ne bilo pravično, ako bi se na vošila kakošne majhne stranke bolj gledalo, kakor na večíno in na jêdro prebivavcov, ktera se še nikjer ni oglasíla, de ne želí z nami zedinjena biti.“ *)

(Okrajšano po govoru viteza M. Kreuzberga v posvetovavnim zboru.)

Vabílo k učenim natoroslovskim pogovoram v Ljubljani.

(Konec.)

Rudarska družba je gosp. Freyerju priložnost dala, pri gosp. Haidingerji na Dunaji za take deželne preglede se zbrihtati, in mu je pregled Krajnske dežele naklonila, ki je tacih trudov že vajen.

V nedeljo 17. t. m. so se zbrani domorodci zmenili in sklenili, de namest ob nedeljah skupej priti, se bojo prihodnjič raji, kakor na Dunaji, o petkih ob šestih zvečer, v muzeumu zbirali.

Gosp. profesor Petruzzi je v drugim shodu razlagal podobe hribov okoli Ljubljane, kakó se verhi in herbti hribov po potokih versté ali se ograjajo, kakó se je blatna goša vode posedla, s časam do terdniga kamna se sterdíla i. t. d.

Gosp. Freyer, muzeuma varh, je ni davnej na Gorenskim okoli Ovsiš, pod Češnjico, pri Polšici okamnjene polže in druge morske rečí, avšterge, koravde i. t. d. izkal in poberal; tudi se je najdel en kos ene škarnice morskiga okamnjeniga raka. Veselje je bilo te rečí viditi. Oj! kje so tisti časi, ko so gorenske doline in hribi v morji ležali!

Pod laporjem, iz kteriga se mlinski kamni sekajo, v ti sivi glini se najdejo v spranim pesku grozovitno majhni polžki, kteri se z golimi očmí brez posebnih očilnic (špéglov), ktere te drobne zerna 60 ali 100 krat veči pokažejo, še ne vidijo ne. Ravno take male okamnjene rečí se tudi v Toplicah (Baden), pri cegelnicah zraven Dunaja najdejo, kakor v gojzdu za Polšico.

Dopis iz Celja.

Na Štajarskim se kolera prikazuje. V Celji so v vojaški bolnici 4 vojaki, ki so iz Ogerskiga prišli, na ti bolezni umerli. Včeraj je pervi mestjan naglo smert storil. Pol ure od Celja, blizo Laških toplic (Tüfferbad) je majhna vas Modrič; tam jih 12 na koleri leží in nekaj je že mertvih. — Na železnice štacijonu Spielfeld je pred včerajnjim 7 oseb na naglama smert storilo, med temi en spremnik (Kondukteur), ki se je iz Dunaja privozil. — Treba je, de se človek preveč sadja ne najé, posebno de se nezreliga varje; de se ne prehladí in pa kolere ne bôjí, ktera nobeniga ne napade, ki se ni v eni ali drugi reči kriviga storil. —c.

Dopis od Soče.

Strašin vihar, kakoršniga se stari možjé ne vedó spomniti, je bil 26. junija ob 8. uri zvečer v Ročini vstal, in grozovitna toča, ki se je z dežjem z nebá vsula, je naše rodovitno polje žalostno pokončala. — Bog se nas usmili! — Na našim polji je žitno klasje obilno zernja zorílo; žlahtne tertice so tudi létas nam sladkiga vinca obilo obetovale, sadno drevje je z lepo obljubo nas tolažílo, de hoče lanjsko zamudo popraviti, in vse je pod božjo roko po naših goričicah blazno rodilo; pa na enkrat so po tleh vsi naši serčni zaupi, in mi reveži z objokanimi očmí gremo bledi lakoti v pest.

Vémo, de po deželah vsako léto nektere srenje sèmtertjè sovražna toča potolče in v žalostno revšino pahne. Prav bi bilo, ko bi vse srenje eniga celiga okrožja med seboj v družbo stopile, in vselej potolčenim bratam škodo povernile. Takó bi se velika revšina odvernila, ktera se létas eni, drugo léto pa drugi vasi naključiti utegne. Taka družba bi se imela po deželskih postavah vpeljati in od okrožnih uradnikov ali pa od kmetijske družbe oskerbovati. Drage Novíce! ne zamudite tega naména, kteri je bil že večkrat od prijatelov kmetijstva pogovarjan, gorko še enkrat priporočiti. *)

F. J. Kaffol.

Novičar iz Ljubljane.

V Dunajskim časopisu „Lloyd“ se je ni davnej nov dopisnik iz Krajnskiga — se vé de brez imena — napovedal, ki hoče včasih od politiškiga življenja na Krajnskim kaj pisati. Nastopno pismo kaže, de ima novi pisavec vse lastnosti, dopisnik Lloydoviga časopisa biti. Mi ga mu torej iz serca privošimo, — samó to terjamo, de naj se zvesto resnice derží, sicer se mu bo zgodilo, kar se je F. G. zgodilo, ki je kakor kafra zginil, kader bi bil mogel spričati, kar je nesramniga pisal. Vse, kar od Vas, neznani *p*! terjamo, je: de dela in djanja na znanje daste, kakor so, — ne pa Svojih in Svojih tovaršev misel, ali kér slovenskiga morebiti prav ne razumete, od Vam po nemško rečemo: Nur Facta, nur Facta! Svét bo že sam sodil brez Vas: ali so dela dobre in postavne, ali ne. Ne le mi Krajnci, temuč vsi Slovenci sploh so se v nar nevarniših prekucíjah skozi in skozi z besedo in v djanji takó obnašali, de nihče ne more ne nar manjši stvarice krive spoznati, marveč jim nar veči hvalo zató skazati. Cela dežela je skozi in skozi mirna bila, in slovensko družtvo in slovenski časopisi so k temu gotovo veliko pripomôgli, — v hvalo tega se pa nekteri Ljubljanski dopisniki neprenehama prizadevajo, svetu dokazati, de to ni takó. Zares! nobena druga dežela nima tacih brezvestnih, nesramnih draživcev (Wühler), kakor Krajnska. Vse je mirno, vse je tiho — samo ti draživci ne dajo mirú, kteri, ko nemorejo v djanjih nič skazati, Slovencam „Hintergedanken“ podkladajo!! Véste gosp. *p*.! kaj so očitni „Vorder“- in „Hintergedanken“ Slovencov od perve volitve za Frankobrodski zbor noter do današnjiga dné bili? Samostalna, edina, močna Avstrija s svobodno vstavo, po kteri ima tudi dolgo zaterti Slovenec popolnama enakopravnost zadobiti, ktero so mu Cesar zagotovili, — je bilo edíno vedno vodílo Slovencov, kteri nikdar niso po vetru plajša obračali, kakor mende Vi! Veliko jih je pa pri nas tacih móž,

*) »Slavjanskiga Rodoljuba« 4. list mesečniga časopisa na svitlo daniga od slavniga slavjanskiga družtva v Terstu v krepkim sostavku pod nadpísam »Opravilniki brez naročila« med drugim takóle govorí: »Deržavna vlada dobro vé, kako de ima posamezne dežele v obziru na korist in na obvarovanje edinosti cele deržave vravnati; ona tudi dobro vé, kakošniga duha de je bila v pretečenim létu tista taljanska stranka v Istríi, ktera je tak prijazno in slastno od svojih morskih bregov in s svojih gričov na puntarsko-benečansko in sardinsko barko gledala; dobro vé kak de so na tihama bile že nove kantonske in srejnske gosposke in uradnije v republikanskim duhu odločene, in de se je vsiga tega taljanska stranka že glasno bahati prederznila, dokler niso avstrijanski bajoneti in topovi med njo prišli. Ona tudi, mislimo, dobro zna, de Istrijo samostalno kronsko deželo z lastno neodvisno deželsko vlado v rokah zdaj prevagavne taljanske stranke vravnati, bi bilo toliko, kakor nji sredstva in pripomočke v roke podati, pervi prihodnji taljanski puntarii (Bog daj de bi res ne bilo) lahko in brez zaderžkov v naročje hiteti.« — Vredništvo.

*) Kér smo ta dopís ravno kar dobili, nimamo časa, kaj več od tega govoriti; bomo pa drugo pot. Vredništvo.

kterim je ta enakopravnost tèrn v pêti — in dobro vémo, de od tod izvira vse tisto neprenehano natolcevanje, vkrivičevanje in draženje! Pa pošten človek, ki si je svest, de ni ne ene krive stopnje storil, ktera bi se mu môgla skazati, se ne vstraši vsiga tega lajanja lažnjivih prerokov. Torej gosp. *p.*! nur Facta, nur Facta! — de nam ne bo treba pravíce kje drugod iskati. Sicer pa pišite, kar koli in kolikorkrat se Vam ljubi. — Poslednji Ljubljanski somènj o sv. Petru in Pavlu se je slabo obnesel. Kramarji niso veliko skupili. — Mestni popirni denar bo po oklicu mestne gosposke še veljal do konca prihodnjiga mesca, veliciga serpana. — V saboto je bilo očitno spraševanje iz kmetijstva v slovenskim jeziku dokončano. Blizo 40 učencov se je izpraševati dalo, in nekteri so prav dobro odgovarjali. — V pondeljik so spet skozi Ljubljano 300 balonov za bombe nad puntarske Benetke peljali. — Celi krajnski regiment, ki je na Laškim, je zdej v Ankoni, kjer se mu prav dobro godí. — Iz Bleda smo zvedili, de je že vse polno gostov ondí, takó de skorej ni nikjer prostora več dobiti. Kdaj tedej se bo začelo zidanje obljubljeniga noviga poslopja, ki je toliko potreben? — Prihodnjo nedeljo bo sv. birma v Ljubljani.

Novičar iz mnogih krajev.

Če bo avstrijansko-rusovski armadi na Ogerskim na dalje takó po sreči šlo, kar ji gré po krésu, bo v malo dnéh konec Ogerske vojske. 27. dan pretečeniga mesca je bil odločen, de ima naša armada združena z rusovsko od vsih straní se naprej pomikovati nad Ogersko armado. 28. dan pretečeniga mesca je po hudi bitvi mesto Rab v oblast naše armade padel. Cesar sami, ki so bili celi čas strašniga naskoka blizo vojske pričijoči, so ob polpêtih popoldan s 1. oddelkam armade v premagano mesto prišli. — Nadalje se sliši, de je bila pri Serbobranu (St. Thomas) velika vojska, v kteri je ban Jelačič premagal, ki se je po poslednjih Novícah že do Cente pomaknil; od njegove armade jih je po pripovedovanji padlo 1700, Ogrov pa 3000. Tudi se bêre od strašne vojske pri Eperjesu, kjer je neki naših in Rusov okoli 3000, Ogrov pa okoli 6000 padlo. Rusovski general Paskevič maršira s svojo trumo naravnost nad Pešt, in včeraj se je slišalo, de že pred Peštam stojí. Ali je vse to že gôla resnica ali ne, še ne vémo, kér vradne oznaníla še niso razglašene. — Košut je v Peštu, kjer je od svojih ljudí od vsih straní obdan, de se mu kaj žaliga ne zgodí, pa tudi za to, de jim zdej v nar veči stiski glavár ne uíde. Ogri so Komoransko (Komorn) terdnjavo zavoljo kolere in kužne vročinske bolezni zapustili, ki ste začele v terdnjavi tako strašno razsajati, de se je bilo bati, de bi vse ne pomêrlo. Naša armada pa tudi Rusovska ne boste obsedle okužene terdnjave, ki bo tedej še zmirej divica ostala, (divica se ji zató pravi, kér še ni bila nikoli premagana). En razdelk Ogerske armade, kterimu se pravi Dunajska četa (Wiener-Legion) in ki je v začetku obstala iz 1400 glav, je tako silno pokončana, de jih je le še 17 ostalo. General Bem jo je vedno pošiljal v nar hujši vojske in jo je tako popolnama razdjal. — V Prešborku strežejo kapucinarji in frančiškanarji v bolnišnicah tako pridno kakor bratje milostljiviga reda (Barmherziger) ranjenim vojakam, in tako ni treba vojaških strežnikov. — Benetke se še niso podale; berž ko pride admiral Dahlrup s svojimi barkami iz Jankina (Ankona) nazaj, se bo začelo bombardiranje Benetk z bombami, ktere bojo z balonov, od kterih smo že večkrat govorili, v mesto metali. Strašna škoda za lepo mesto, ktero se ne smili puntarski tèrmi! Dragína je v Benetkah, ki so skorej od vsih straní zaperte, silno velika; funt mesá velja 45 krajc., funt siroviga masla (putra) poldrugi gold., sežen derv 75 gold.; móke, zelenjave imajo dovelj — rib pa nar več. — Francozje še zmirej niso premagali Rimcov, čeravno francozka armada zdej 40000 vojakov ima. Francozko ministerstvo je unidan po pismu prašalo Papeža: kaj de misli storiti kadar bojo Francozje Rim obsedli? Sv. Oče jim je — kakor se bêre — odgovoril: de bo šel v Bolonijo in se pod avstrijansko varstvo podal. Dobro jim je povedal! — Engelsburg, imenitni tabor v Rimu, so Rimci sami podkopali in podkop s smodníkam (pulfram) nasuli, kteriga hočejo zasmoditi, ako pridejo Francozje s silo v mesto. — Na Nemškim bo s puntam mende kmalo pri kraji. Pruski vojaki, ktere Pruski kraljevič napeljuje, so mesto Karlsruhe dobili; začasna republikanska vlada in nekaj Frankobrodskih poslancov je zbežalo v Freyburg, puntarske trume so se v Rastatt vmaknile. Punt nemskiga ljudstva bo kmalo potolažen: kakó pa bojo vladarji potem nemške dežele vravnali, je pa drugo imenitno vprašanje, na ktero sedaj še nihče ne more odgovora dati. — V Varšavi so začeli Rusje tako hitro terdnjavo delati, de mora vsak pomagati, kdor je le zató; še clo vikši vradniki (Beamte) morajo po 4 ure na dan ròve (šance) kopati — takó pripoveduje „Volksbothe“. — Nas Cesar so povikšali vsim vojakam, ki so v vojski ranjeni bili, de kruljevi ali scer bolehni ostanejo, njih penzijon in vsak postane za eno stopnjo več, kakor je poprej bil. — Novih srebernih šestíc bo kmalo na kupe; noč in dan jih delajo na Dunaji; nakaj smo jih že vidili; veliko tanjši so, kar poprejšnje. Novi banknoti po 2 goldinarja so pa vunder tako lični, de jih je veselje viditi; že zavoljo lepote ne morejo nikdar svoje vrednosti zgubiti. — Na Hrovaškim so se prikazale strašne trume kobilic — pa k sreči je tudi tam veliko škorcov (Staar), ki so jih zlo pojedli. — Iz Goríce zvémo, de bojo svilorejci (židorejci) letas prav dobro opravili; funt židnih mesičkov (kokonov) prodajajo po 50 krajc. do 1 gold.; lani jih po 20 krajc. niso lahko spečali. — Od Tersta bojo tudi v Istrijo poleg morja telegraf napravili, in scer po novi znajdbi Krištofa Rada. — Mnogo hvaljene in nekoliko časa prepovedane „Narodne Novíne“ v Pragi hodijo zopet na svitlo.

Nova slovanska knjiga.

Slovanska poezija veselo napreduje. Ravno smo prejeli od iskreniga rodoljuba v Ljubljani, ki se v svojih pesniških delih Juro Matiča Špor imenuje, njegovo v ilirskim jeziku pisano tragedijo v 5 djanjih „Kastriota Škenderbeg“, ki jo je dal v Zagrebu pri Zupanu natisniti. Novíce, ki so nekaj verstíc te tragedije poslovenjenih svojim bravcam že lani v poskušnjo dale, priporočijo mnogim prijatlam domorodne poezije to delo, od ktere slavni pisatelj v pregovoru pravi: „Pjesma pridočna, tugokazie narodno, stihomjerno složeno, pervi v našim jeziku iskušaj ote vèrste vidi mi se.“

Žitni kup. (Srednja cena).	*V Ljubljani*		*V Krajnji*	
	30. rožnika.		25. rožnika.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	32	2	40
1 » » banaške	2	48	2	34
1 » Turšíce	—	—	1	54
1 » Soršíce	—	—	2	4
1 » Rèží	1	30	1	40
1 » Ječmena	—	—	—	—
1 » Prosa	1	33	1	33
1 » Ajde	1	42	1	30
1 » Ovsa	—	—	1	—

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*